

Strömstads Historieförening

Årgång 30 • Nummer 163 • December 2025

*Så här kan det ha sett ut på stranden
på Båtemyr för 10 000 år sedan.*

Dansk-svenska kriget 1808–1809

Det var ett krig som ingen av deltagarna egentligen ville ha. Det var krav inom respektive allians, som ledde fram till att Danmark-Norge, förklarade Sverige krig den 14 mars 1808.

Kriget beskrivs av vissa historiker som en del av finska kriget, som Sverige samtidigt utkämpade mot Ryssland. Det kriget resulterade i att Sverige förlorade Finland, men några geografiska förändringar efter det dansk-svenska kriget blev det inte.

Den 20 april besatte en norsk styrka Dynekilen, inloppet till Strömstad samt Seläter. I Strömstad fanns endast en garnison med 150 man. Trots detta drog sig norrmännen tillbaka då man var rädda för repressalier. Förstärkning anlände till Strömstad den 22 april. Då kom 4 kanonslupar, 70 man sjömilis och 230 man ur Bohusläns regemente.

Norskt anfall

Dagen därpå gick norrmännen till anfall norr om Strömstad och överraskade Elfsborgs regemente, som låg och sov. Av de svenska soldaterna fick man höra om de svenska kanonsluparna.

Natten till den 27 april rodde norrmännen från Hvaler och klockan 04:00 var de på kanonskotts avstånd från Strömstad med 16 kanonslupar och 11 kanonjullar. Den svenska flottan väntade i sundet mellan Furholmen och Killingholmen. De anfallande krävde omedelbar kapitulation, men svenskarna vägrade och skottlossning uppstod. När beskjutningen avtog drog sig båda parter tillbaka och hävdade egen framgång. På kvällen firades segern på torget i Strömstad (nuvarande Stadsparken), där man sköt salut med kanoner och serverade punsch. Om detta berättar Emilie Flygare-Carlén i sin bok "Skuggspel". Segern

Emilie Flygare-Carlén skrev om det dansk-svenska kriget i sin bok "Skuggspel".

firades därefter varje år den 27 april, fram till 1827, då en kanon exploderade och skadade en 14-årig pojke. Karl XIV Johan förbjöd då befolkningen i Strömstad att fortsätta med det årliga firandet.

Vår nuvarande kung säger sig inte ha något mandat att upphäva beslutet. Kanske vi skulle våga fira med ett glas punsch och lite salut 2026?

Text: Peter Dafteryd

Efterlysning

Jag arbetar med att skriva Syd Långös historia. Det gäller gården, Oscar Rydbecks tid, guanofabriken och semesterhemmet. Jag behöver hjälp av historieföreningen med några frågor:

- Oscar Rydbecks mor Jenny Björck kom från gården Grandalen som ska ha legat vid Dynekilen. Jag kan på kartor inte hitta gården. Vet någon var den låg?
- Bröderna Gustaf och Julius Apelgren ägde går den i slutet på 1800-talet. Är det någon som känner till nu levade släktingar. Jag söker foton och annat från deras tid.

- Johan Henrik Sylvander var drivande i bygget av guanofabriken. Samma fråga gäller honom. Hans efterlämnade papper finns på Strömstads museum men inga foton. Kanske i bevarade familje album?
- Är det någon annan i Strömstad som kan tänkas ha gamla sparade familjealbum med foton från den tiden: gården, Rydbecks tid, fabriken?
- Annan lokal historia kring ön som kan vara värd att bevara?

Kontakta Nils Modig,
nils.modig@gmail.com
eller på 073 690 87 53.
Jag tackar på förhand

Nils Modig

NU SER VI FRAMÅT

Snart slut på ett aktivt år med Strömstads Historieförening. Vi ser fram emot 2026 då vi förutom de vanliga aktiviteterna firar föreningens 30-årsjubileum med särskilt firande i oktober. Vi hoppas innerligt att du som medlem följer oss även nästa år.

Faktura / inbetalningsavi till medlemsavgiften för 2026 kommer ut till er via mail eller brev i januari.

GOD JUL och GOTT NYTT ÅR
önskar Erland Lundqvist
ordförande SHF

Strömstads
Historieförening
Södra Hamngatan 26
452 30 Strömstad

Redaktion

Kerstin Karlsson kerstin23111950@gmail.com, Åke Svanberg, Rolf Lindqvist, Kristina Bengtsson, Stefan Kihlberg, Åke Sundemar, Tomas Andersson

Ansvarig utgivare: Erland Lundqvist

www.historieforeningen.se
www.facebook.com/historieforeningen

Foto omslag: Skolplansch från tidigt 1900-tal. Norstedts förlag.

Tryck och produktion

Nordbloms Trycksaker AB
Hamburgsund, 0525-332 84

Papper 130 gr silk

Styrelsen

Ordförande Erland Lundquist
070-659 05 31
erlund59@gmail.com
Sekreterare Kristina Bengtsson
073-599 63 97
kristina.bengtsson1@telia.com
Kassör Bo Tångefjord
070-268 48 38
bo.tangefjord@telia.com

Ledamöter

Maud Pelas, Valeria Linc, Stefan Kihlberg, Håkan Särebörn, Rolf Lindqvist, Åke Svanberg och Tomas Andersson
Suppleant Kerstin Karlsson

Medlemsavgift

195 kr för år 2025 BG. 5371-5389

Antal medlemmar: 392

Antal nya medlemmar: 6

HELIGA BIRGITTA

– också en svensk världskändis

För en tid sedan fick jag möjlighet att följa med RPG, Riksförbundet Pensionärs Gemenskap, på en utflykt till den Heliga Birgittas barndomsbygd Skederids socken. Det är något osäkert var och när Birgitta föddes, men dödsdagen är bekräftad till 23 juli 1373.

Den Heliga Birgitta på ett altarskåp i Salems kyrka.

Enligt den minnessten över Birgitta som Skederids församling och Roslagens hembygdsförening reste vid kyrkan 1930 var hennes levnadsår 1303–1373 i Finsta – Rom.

Birgittas tid i Sverige för många gånger hård och påfrestande, även om föräldrarna var välbärgade. Det var politiska och sociala förvecklingar, krig och farsoter som drabbade landet under 1300-talet: Håtunaleken, Nyköpings gästabad, digerdöden, bland annat. Birgitta blev moderlös och 11-års ålder och bortgift

mot sin vilja vid 13. Hon lämnade Sverige som änka 1349 för ett liv i det katolska Rom, där hon dog.

De tidiga barndomsåren tillbringade Birgitta på Finsta gård och redan då berättades det att Birgitta på något sätt hade kontakt med högre makt. Fadern var lagman och modern av Folkungaätten, vilket gjorde att Birgittas tidiga uppväxt formades och utvecklades på ett kulturellt och samhällsberikande sätt. Redan som sjuåring hade hon sin första “uppenbarelse”.

Hon upplevde att Jungfru Maria placerade krona på hennes huvud, och i sina syner fick Birgitta också se hur Kristus led på korset. Dessa upplevelser kom att starkt påverka Birgitta under resten av hennes liv.

Bönegrotta

I hemmets närhet på Finsta gård fanns en grotta vid några stora granitblock vilken Birgitta ofta besökte under sin tid på Finsta. Vid vår utflykt till Finsta gård fick vi också göra ett besök till Birgittas bönegrotta.

Utanför grottan var en staty av den Heliga Birgitta placerad.

Själva grottan var liten, men kunde ändå rymma tre–fyra personer samtidigt. Det var en mäktig känsla att befinna sig alldeles intill grottans kors, där vi kunde ana historiens vingslag.

Vi avslutade utflykten med att besöka Skederids kyrka, vilken ligger på en höjd ovan kringliggande åkrar. Kyrkans ursprung anses vara en gårdskyrka till Finsta och troligen uppförd av Birgittas far Birger Persson. Efter långkret ligger ett sidorum med föremål som anknyter till Birgittas tid. Birgitta var en av dåtidens världsförbättrare. Hon ville påverka det onda hos enskilda människor.

Birgitta helgonförklarades 7 oktober 1391 av påven Bonifatius IX. År 1999 utsåg påven Johannes Paulus II Birgitta till en av tre skyddshelgon för Europa.

Ja, detta är också ett stycke svensk historia

Text: Carl-Erik Arhov

Hur parar sig maneter

Sex i havet

På februarimötet den 4 februari kommer professor Kerstin Johannesson på Tjärnölabbet att berätta om de vidunderliga fortplantningsmekanismer som äger rum under havsytan.

Genom evolutionen under miljontals år har växter och djur utvecklat finurliga sätt att försäkra sig om avkomma. Till exempel arter som byter kön, asexuella avknoppningar, att spotta ut både ägg och spermier ur munnen med mera. Det marina livet har visat sig mycket bra på att anpassa sig till olika betingelser, men med klimatföränd-

Kerstin Johannesson kommer att berätta om hur sex går till havet på februarimötet.

ringarna och bland annat surare hav kommer nya hot.

Kerstin är marin evolutionsbiolog och under sitt mångåriga arbete på Tjärnö har hon haft goda möjligheter att forska på fortplantningens mysterier. Hon ger många fördjupningar på februarimötet kl. 18.00 på Folkets Hus.

Text: Åke Svanberg

Rutger von Ascheberg (1621–1694)

Våren 2025 gjorde föreningen en historisk vandring i Göteborg under Tomas Anderssons kunniga ledning. Vi besökte bland annat Tyska kyrkan, där Rutger von Ascheberg vilar i det Aschebergska koret.

Vem var då denne man, som skapat sig själv ett så ståtligt eftermäle?

Svaret fann jag i vårt lokala kunskapscentrum med hjälp av bibliotekarie Linda Odelbrandt och genom Alf Åbergs biografi över Rutger von Ascheberg.

Släkten härstammar från Tyskland

Det visar sig att den Aschebergska släkten härstammar från Westfalen i Tysk-

land, men flyttade under 1500-talet till Baltikum.

Redan som 13-åring lämnade Rutger föräldrahemmet. Han tog tjänst som page hos en släkting som var officer i den svenska armén under trettioåriga kriget. Rutger steg snabbt i graderna och var ryttmästare vid freden i Osnabrück 1648.

Efter kriget gifte han sig med Magdalena Eleonora von Buseck. Äktenskapet ansågs lyckligt, även om dödligheten bland deras många barn

Rutger von Aschebergs gravkor i Tyska kyrkan.

Porträtt av Rutger von Ascheberg.

(hela 25 stycken) var chockerande hög. Magdalena var djupt insatt i makens civila och militära verksamhet och skötte familjens egendom under hans frånvaro.

Sverige blev stormakt

Den Westfaliska freden hade gjort Sverige till en stormakt och kraftigt utökat dess besittningar i Östersjöområdet. Men konflikterna med Polen bestod. När Polen invaderades av Ryssland ansåg Karl X Gustav att tiden var mogen

att utnyttja läget. Rutger von Ascheberg kallades åter i tjänst och hans insatser väckte kungens stora beundran.

Fredrik II av Danmark passade samtidigt på att angripa Sverige. Kriget ledde dock till en storseger för svenskarna efter det berömda ”tåget över Bält” och freden i Köpenhamn 1658. Därmed blev Bohuslän och flera andra områden svenska.

Rutger höll sig väl med kungamakten, och när Karl XI efter förmyndartiden besteg tronen 1672 stod Rutger honom nära som vän och rådgivare. Detta resulterade i stora gåvor i form av gods och gårdar, vilket gjorde honom till Bohuslänns största godsherre.

Rutger von Ascheberg utnämndes också till generalguvernör i Skåne, Halland, Göteborg och Bohuslän.

Text Åke Sundemar

Dagen då Axel och Carolus från Tjärnö mötte sitt öde i Hälsö-Johannes

”Det är besynnerligt ändå att vi minns förövaren men glömmet hans offer.”

Med de orden avslutade Ulf Hansson från Strömstads museum den rysliga historien om hur den våldsamme Hälsö Johannes brutalt överföll två skeppare från Strömstadtrakten, Axel Olsson och hans yngre bror Carolus året 1855.

Ulf, som var en fantastisk historieberättare, var avlagset släkt med de två bröderna, vilket passade bra i det radioprogram som intervjun gjordes för ”Släktband” i P1. I programmet berättade vi om levnadsöden från förr och försökte sätta in dem i ett historiskt sammanhang.

Som så många andra på Bohuskusten var bröderna Axel och Carolus Olsson från Dillhuvudet på Tjärnö

både bönder, fiskare och skeppare. De hade köpt in sig med varsin fjärdedel på fraktskutan ”Tre bröder”, och med lite tur skulle de kunna göra sig hyggliga extraförtjänster genom att frakta varor från norra Bohuslän till Göteborg och andra stapelstäder utefter kusten. Det fanns ytterligare två ägare till skutan, de var kvar på land medan de två Tjärnö-bröderna skötte själva fraktandet. Carolus var 25 år och ogift, Axel var 34 år, en gift man med fru och en liten son hemma.

En hård vinter

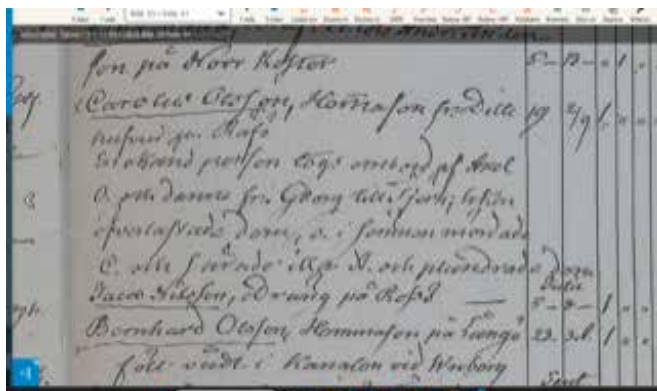
Den här vintern, 1855, hade varit väldigt hård, man hade fått vänta länge på att isen skulle ge sig. Först i början av maj blev det isfritt och den 12 maj lade ”Tre bröder” ut från kajen i Strömstad, lastad med tegel som skulle gå till Göteborg. Allt gick fint, de anlöpte

Göteborg, lastade av teglet och fick betalt, 250 riksdaler. Glada i hågen gjorde Axel och Carolus sig klara för att vända hem igen. De hade visserligen inte lyckats få någon last till återresan, men förtjänsten var ändå god.

Då dök det upp en person där på kajen, en man som presenterade sig som Johannes Johansson. Han frågade om han kunde få följa med norrut, han skulle till sin hemö Hälsö i Stigfjorden mellan Orust och Tjörn. Bröderna hade inget emot sällskap, särskilt inte som deras passagerare visade att han hade brännvin att bjuda på. Men brännvin är en dålig reskamrat, och Hälsö-Johannes skulle visa sig vara ännu mycket värre.

Påk och yxa

Långt senare berättade Axel vad som hänt där på skutan under resan norrut. De tre männen hade druckit sprit och pratat i majkvällen men pratet hade övergått i hårda ord och bråk. Bröderna hade gått och lagt sig när Johannes gav sig

på dem med påk och yxa. Efter det letade han reda på de 250 kronor som var förtjänsten från tegelförsäljningen, skar ner seglen och plundrade båten på allt annat av värde, innan han gav sig av i en jolle.

Brottet upptäcktes dagen därpå då ett par tullare passerade platsen där ”Tre bröder” låg och drev i leran på grunt vatten. När tulltjänstemännen kom ombord såg de genast att däckat var fullt av blod. De gick ner i skansen där de fann Axel, som de först trodde var död innan han plötsligt gav livstecken ifrån sig. Han var misshandlad till oigenkännlighet och hade stora svårigheter att göra sig förstådd. Tullarna fann pappren som hörde till båten och förstod att det

borde finnas en person till ombord. Efter lite letande fann de Carolus Olssons döda kropp under ett segel.

Kände till ön

Tullarna var hemma i de här trakterna och de visste att det bodde folk på den lilla ön Hälsö, som låg alldeles intill fyndplatsen. Det var strandsittare, egendomslösa utfattiga människor och tullarna kände till att en av dem hade särskilt dåligt rykte.

– De visste att det bodde en man där som kallade Hälsö-Johannes och som var dömd för flera grova brott, förklarade Ulf Hansson. Tullarna tog sig till hans lilla stuga, som dock var tom.

– Men på vägen tillbaka till skeppet hittade de ett bylte med kläder och annat tjuvgods från ”Tre bröder” och förstod då att det var Hälsö-Johannes som var den skyldige, fortsatte Ulf sin berättelse. Johannes hade tagit sig till fastlandet, där man fann hans eka lite senare.

Efterlysning

Nu gick det ut en efterlysning från kronolänsman. Den 26 maj fick Poliskammaren i Göteborg ett brev som beskrev vad som hänt, och vad man visste om Johannes.

”Som det troligaste är att han begivit sig till Göteborg och söker få hyra på Sjömanshuset, anhåller jag ödmjukt att vederbörande därstädes uppmanas att vara uppmärksamma, varförutan jag ödmjukt anhåller att allmän efterlysning måtte utfärdas å ifrågavarande Johannes Johansson, som inom orten gjort sig förut illa känd.”

Vad polisen inte visste var att Johannes precis samma dag bokat plats på ett emig-

rantfartyg efter att först ha skaffat ett förfalskat prästbetyg. Han planerade för att snart vara utom räckhåll för lagens långa arm.

Så blev det nu inte, Johannes hade en väldig otur. För på kajen i Göteborg kom plötsligt en poliskonstapel spankulerande. Han hade flyttat ner från Orust och var årsbarn och gammal konfirmationskamrat till Johannes och kände genast igen sin gamle bekant.

– Det var nog inte så svårt att känna igen Johannes, tillade Ulf Hansson, han var nämligen enögd.

Greps i Göteborg

Johannes greps och fördes till Orust. Dit tog man också Axel, som var så illa miss-handlad att omgivningen hade stora svårigheter att förstå vad han sa. Det står en anteckning om honom i husförhörslängden att han är ”illa fårad och skadad av fjordröfveri”.

Under rättegången pekade Axel ut Johannes som sin brors mördare. Johannes dömdes till döden för

piratdåd och mord. Den 27 maj 1857, två år efter händelsen Stigfjorden, fördes Johannes till avrättningsplatsen där en stor skara människor hade samlats för att bevittna hur skarprättaren från Göteborg utförde sitt jobb.

Johannes blev den allra siste att avrättas i Bohuslän. Hans kropp begravdes strax intill avrättningsplatsen och hundra år senare, 1957, satte man upp en minnessten, som långt senare också fick ett smidestängsel omkring sig.

Däremot är det ingen som vet var Johannes offer, Carolus, ligger begravd, något som ju Ulf Hansson tyckte var extra sorgligt.

Axel och hans hustru bodde kvar på Tjärnö, de fick till sex barn tillsammans. Axel levde resten av sitt liv med sitt sönderslagna ansikte som en ständig påminnelse om när han hade oturen att stöta ihop med Hälsö-Johannes. Han levde fram till 1881 då han, 59 år gammal dog i bröstsjukdom.

Text: Elisabeth Renström

Varför den allra sista resten av Nordenskiölds Vega fanns i Lur

Del av målning av Georg von Rosen (1843–1923) föreställande Upptäcktsresande Nordenskiöld (wiki commons).

Åren 1878–1879 genomfördes Vega-expeditionen under ledning av polarforskaren Adolf Erik Nordenskiöld. Det primära syftet var att finna en genväg mellan Asien och Europa men också att utföra vetenskapliga undersökningar. I staben ingick därför två zoologer, en botaniker, en hydrograf, en lichenolog

och en meteorolog och man kom även att bedriva etnografiska studier när man träffade på de lokala folkgrupperna.

Stor uppmärksamhet Expeditionen var en succé och det skrevs om den i alla världens tidningar och det tog ett helt år för expeditionen att ta sig hem för det var mottagningar, banketter och firanden längs

hela vägen; hos kejsaren av Japan, i Hong Kong, Singapore, Ceylon, Italien, Portugal, Frankrike, England och Danmark för att till slut i april 1880 ankra upp framför Stockholms slott med storslagna fyrverkerier, baler och banketter etc. etc.

Alla deltagare firades och hyllades, det slogs medaljer med deras profiler och så vidare. Men vad hände

Kristina Bengtsson berättar om Vega.

med det stolta och hyllade skeppet Vega? Vart tog hon vägen? Det kommer jag berätta om vid månadsmötet i januari 2026.

[Text: Kristina Bengtsson](#)

Äggost

Äggost är en delikatess och tillhör det bohuslänska matarvet. Den kallas till och med för Bohusläns nationalrätt. Äggost är en mild och fräsch dessert med en given plats på julbordet.

Det är naturligtvis lockande att komma den historiska äggosten på spåren. Var äggosten kommer ifrån, den frågan får jag dock lämna vidare till läsaren. Men så mycket vet vi att mjölken i alla tider varit viktigt för hus-hållen i Norden.

Förr fick man mjölken direkt från kon och när man lät den stå ett par dagar så flöt grädden upp och mjölken fick en stelnad konsistens. Det känner vi igen som filbunken.

Det var ett sätt att bevara mjölken, ost och smör var andra alternativ, när man inte hade tillgång till kyl. Om man slår den stelnade mjölken i en silduk och

En traditionell äggostform.

låter den stå några timmar, då delar sig mjölken och vasslan rinner av och kvar blir ostmassan. Surmjölksosten har sedan flera hundra år funnits i det västnordiska området. Vad var då naturligare än att tillsätta ägg och få en än mer välsmakande rätt. Vid mitten av 1900-talet hade äggosten nästan gått ur bruk, men än lever traditionen.

Äggostrecept

Vispa 10 ägg med 4 dl gräddfil väl och slå blandningen i en gryta med 4 liter mjölk. Värm sakta så det inte bränner vid under omrörning till dess

att blandningen skär sig, vilket sker strax innan den kokar upp. Ta grytan från spisen och lät den stå några minuter så att ostmassan samlar sig. Ös upp massan med hålslev och lägg den i ostformen. Sätt formen över en bunke så att resten av vasslan rinner av. Låt stå över natten. Vänd upp äggosten på ett fat och servera om så önskas med kanel och sylt. Smaklig måltid

Åke Sundemar

Källa: Mormors mat i Bohuslän av Kerstin Cullberg.

Fascinerande historia om psalmboken

När Lina Sandell beskriver Gud med moderligt bildspråk ändrades hennes texter. Många av dem är mycket folkkära psalmer. Exempel på motsatsen finns också i historien.

Johan Törnblom, präst i Strömstads pastorat, föreläste om den svenska psalmboken på decembermötet.

– Den speglar vår historia så väl. Det är en folkets bok. Psalmtexter är mer lätt-smälta än bibeln.

Den karolinska psalmboken, Sveriges första, kom 1695, den Wallinska 1819. 1889 lanserade frikyrkan sångboken Sionstoner. Lina Sandell var där en dominerande textförfattare. Herrarna som redigerade boken respekterade dock inte hennes begäran att inte ändra i texterna. Guds moderhjärta blev till exempel Guds fadershjärta.

– Hon var ingen feminist men ville lyfta fram moderliga egenskaper, sa Johan Törnblom, som är mycket fascinerad av Sandell och skrev sin kandidatuppsats om hennes texter.

Ifrågasatt text

1937 års psalmbok från Svenska kyrkan påverkades av tidens nationalistiska strömningar. Ett exempel är Fädernas kyrka, tonsatt i Ess-dur som en kampsång. Texten har senare ifrågasatts så mycket att psalmen strukits. Sverigedemokraternas krav att den ska tas tillbaka har hittills röstats ned på kyrkomötena.

Kvällens föreläsare Johan Törnblom laddar inför sitt föredrag.

Ordförande Erland avtackar kvällens föreläsare Johan Törnblom.

Dagens psalmbok, från 1986, är världsunik med nära hälften av 700 sånger valda gemensamt av alla kristna samfund.

Arbete pågår med en ny bok. Johan Törnblom har varit med och bantat ner antalet förslag från 10 000 till 237. Strömstad hör till de pastorat som provsjung-er dem.

Ett förslag från ett prästpar i Östfold sticker ut med en text om stadsliv och en melodi i dubbel valstakt, den svängigaste av de psalmer publiken fick lyssna på.

Text: Ann-Katrin Eklund

Foto: Åke Sundemar och Rolf Lindqvist

Psalmböcker genom åren.

Årets SHF:are, Åke Sundemar.

God Jul & Gott Nytt år Önskar Strömstad Historieförening

Föreningen tackar Medlemmarna Maud Pelas och Valeria Linc för allt arbete under året.

Rolf Lindqvist tackar familjen Hartvigson, Gustav, Lahja och Jörgen.

Åke Svanberg höll i kvällens lotteri.

Ordförande Erland Lundqvist avslutar medlemsmötet med att önska alla en God Jul och Gott Nytt År.

Åke Sundemar håller tacktal.

Föreningen tackar Berit, syster till vår tidigare ordförande, Sonia Svensson, för en gåva och hatten som Sonia bar.

Rolf Lindqvist tackar Håkan Särebörn.

E6-bygge blottade äldsta boplatsen

*Harald Roessner i gammel-farfars
plommonstop, som han anvænder
vid høgtidlige sammanhang. Till
exempel SHF-møten...*

Inför den planerade utbyggnaden av nya E6:an i norra Bohuslän fick arkeologerna ett ordentligt napp – en 10 000 år gammal bosättning.

Om detta berättade Harald Roessner på oktobermötet inför drygt 80 medlemmar. Harald var SHF:s historiestipendiat förra året och har fornyfynd som sitt stora intresse.

Platsen som grävdes ut för drygt 20 år sedan av Riksantikvarieämbetet och arkeologer från Bohusläns museum ligger vid Båtemyr i Lurs socken.

– Tyvärr ligger fyndplatsen rakt under E6:an, men å andra sidan om utgrävningen inte gjorts hade vi nog aldrig känt till den, menade Harald.

En fin sandstrand

Bland fynden har man funnit flera eldhärdar och det är kolrester i härden som genom kol 14-datering har kunnat fastställa åldern till cirka 8 500 f. Kr.

Väg E 6 skär rakt igenom Bohuslän, bland annat över den 10 000 år gamla boplatsen. Foto: Trafikverket.

På den tiden gick havet cirka 60 meter över dagens nivå. Man har också kunnat konstatera att boplatsen låg på en fin sandstrand.

– På fyndplatsen finns flera lager av sediment så stranden måste ha överspolats kanske genom stormväder som dragit in i den lilla viken, framhöll Harald.

Förutom stenhärdarna har man funnit flintavslag som använts för att skära eller skrapa. Man har också observerat olika stenrader som människorna lagt ut och som möjligen kan ha fungerat som stöd för fiskenät.

– Så, menade Harald, när ni susar fram på E6:an i dag kan ni ju ägna en tanke åt folket som gick omkring här på Bohusläns äldsta boplatser.

Text: Åke Svanberg

Foto: Stefan Kihlberg

Historiestipendiet

Tisdagen den 9 december arrangeras gymnasiet Nobeldag. Då presenteras vinnare i de olika kategorierna, så även SHF:s eget Historiepris till Ulf Hanssons minne. I nästa tidning presenterar vi årets SHF-stipendiat.

Text: Åke Svanberg

Ord med historia

Ord med historia – polis!

Polis är ett av världens mest använda ord för att beteckna en person eller myndighet med ordningsmakt.

Ordet kommer från grekiskans polis som betyder ”stad” eller ”stadsförvaltning”. Senare kom det via latinets ”politia” att stå för civil förvaltning och ännu senare kort och gott ”Den som håller ordning”.

Över hela världen används beteckningen men med många olika stavningar:

politi (på norska), polisi (finska), polizia (italienska), polizei (tyska), politsiya (ryska) med mera.

Kungliga poliskammaren
Redan på 1300-talet förekom en slags polislagstiftning i Sverige genom landskapslagarna. Särskilda personer fick uppdrag att under nattens gång bevaka den allmänna ordningen och speciellt att vara brandvakter. 1776 inrättade Gustav III med inspiration

från Paris Kungliga poliskammaren och därmed fick polisen en mer organiserad form.

På landsbygden fick fjärdingsmän ansvaret för polisiära uppgifter och det systemet fanns faktiskt i bruk fram till 1954. I början av 1900-talet fick också kvinnor anställas men de kallades då polissystrar. 1965 skedde en stor reform då polisväsendet blev förstatligt och nu i våra dagar har polisen med den ökade gängbrottsligheten fått en allt viktigare roll.

Text: Åke Svanberg

Fotnot: Andelen kvinnliga poliser har ökat stadigt och utgör i dag drygt 35 procent av hela kåren. Även inom högre befattningar ökar andelen kvinnor, 32 procent av alla polisbefehar är kvinnor.

Kallelse årsmöte

Alla medlemmar i Strömstads Historieförenings är välkomna till årsmötet som hålls onsdagen den 4 mars 2026 klockan 18 i Folkets Hus.

Årsmöte med sedvanliga årsmötesförhandlingar. Fullständig dagordning kommer på hemsidan samt i nästa nummer av tidningen.

SHF för tio år sedan

I SHF-tidningen för tio år sedan kunde vi bland annat läsa:

- Retrosidan, Åke med Märklinlok från 1957 som ännu går fint. Foto Ann-Katrin Eklund.
- Branden i Samskolan 1932.
- Bo Magnuson och Ulf Hansson: SR-inspelning om slaget i Dynekilen.
- Prosten Sten Edgar Staxäng får medalj.
- Källkritik eller tysta mytter med Harald Simonson.
- Inbjudan för resa till Falköpingsbygden.
- Älgjaktens historia
- Förlista Galeasen som fick nytt liv.

Text: Åke som spanat i läggen

Lindblom, Louise: De besvärliga: skyddshemmets vanartiga flickor

Blue Publishing, 2024

Under åren 1922–1953 tvångsvårdades 339 flickor på Lingatans skyddshem i Lysekil. De omhändertagna kom från hela Sverige. Många hade föräldrar som var märkta av fattigdom och sjukdom och därför inte förmått ge dem omvårdnad och skydd.

Att intentionerna från samhällets sida var goda råder det ingen tvekan om. För en enskild flicka med svåra hemförhållanden kunde kanske vistelsen på skyddshemmet vara positiv. Här fick hon näringsriktig mat, en möjlighet till ordnad skolgång och tandvård. Samtidigt går det inte att bortse från att en del flickor hamnade på Lingatan för företeelser som i dag kan förefalla absurda.

Ett exempel är att många flickor som blivit utsatta för sexuellt våld inte med

automatik sågs som brottsoffer utan frihetsberövades. Att en del flickor också ansågs vara vanartiga, det vill säga bärare av dåliga anlag, är en sorglig sida av historien.

Från vanartig till välartad Verksamheten på Lingatan speglar den då rådande tron på social ingenjörskonst. Målet var att skapa sunda, friska och bildade medborgare. De vanartiga skulle bli välartade. Flickorna övervakades noga. Var de samarbetsvilliga belönades de. Bröt de mot de rådande reglerna bestrafades de med aga, isolering och utebliven föda.

I boken är det framför allt flickornas personliga historier som berör. Utifrån arkivmaterial får vi ta del av deras liv. Där får vi också veta vad som hände efter att de lämnat skyddshemmet. Många tycks glädjande nog ha fått ordnade liv. I ett flertal fall tycks

Boktipset: De Besvärliga av Louise Lindblom. Omslagsfoto Karl Josefsson-Björk

de även efter frigivningen haft kvar kontakten med Lingatans personal. Det var inte ovanligt att de besökte skyddshemmet för att visa upp sina egna barn, något som pekar på att Lingatan trots den hårda disciplinen varit en betydelsefull plats för dem.

Historikern Louise Lindblom har genom sin forskning visat att historien om Lingatan är komplex. Hennes förhoppning är att den ska väcka frågor och få oss att fundera på hur utsatta barn i dag tas om hand.

*Text: [Lena Vallsten](#)
[Stadsbiblioteket](#)*

Valeria Linc tackade Karin Askberger för det intressanta föredraget.

Intressant föredrag om Skee kyrka

Novembers välbesökta månadsmöte hade glädjen att återse författaren och lokalhistorikern Karin Askberger, som berättade om sin senaste bok "Cirkeln och Korset", en bok om Skee medeltida kyrka.

Karin som journalist vet att sanningen finner man i detaljerna och hon har i boken besvarat sina frågor.

Varför är kyrkan så stor och utan torn?

Varför är den inte vit och hur kommer det sig att åtta kvinnliga helgon dominerar altarskåpet?

Religiös brytningstid

En delförklaring är att kyrkan uppfördes på 1100-talet, i en religiös brytningstid, där danskt inflytande från biskopen i Oslo och påven i Rom styrde utformningen.

Den som önskar fördjupad kunskap i ämnet kan låna boken av Stadsbibliotekets kunniga bibliotekarier.

Karin avtackades av styrelsen representant Valeria Linc, som överlämnade presenter under kraftiga applåder.

Text och bilder: Åke Sundemar

VÅRA SPONSORER

Strömstads historieförening är tacksam över att ha företagssponsor som bidrar till att vi kan hålla hög kvalitet på våra föredrag och vår tidning.

En liten uppmaning till oss medlem-

mar är att vi alla uppmärksammar företagssponsorerna när vi träffar eller köper någon tjänst av de i tidningen namngivna sponsorerna. Det är medlemsavgifterna och sponsring som är föreningens inkomstkällor.

Cafevärdar 2026

- 12 jan 26 Rolf Lindqvist
073 963 99 93
- 19 jan 26 Kjell Niberg
070 263 41 79
- 26 jan 26 Valeria Linc
073 042 78 13
- 2 feb 26 Kjell Niberg
070 263 4179
- 9 feb 26 Kent Almqvist
070 558 77 94
- 16 feb 26 Kjell Niberg
070 263 4179
- 23 feb 26 Tove Skog
070 991 71 91
- 2 mar 26 Kjell Niberg
070 263 41 79
- 9 mar 26 Håkan Särebörn
072 368 41 61
- 16 mar 26 Erland Lundqvist
070 659 0531
- 23 mar 26 Solveig Gerdin
Ericsson
079 979 62 98
- 30 mar 26 Jimmy Blomqvist
073 515 00 18
- 6 apr 26 Annandag Påsk

Kommande möten

MÅNADSMÖTE
NORDENSKIÖLDS VEGA

Onsdag 7 januari klockan 18.00

Föreläsare: Kristina Bengtsson
Folkets Hus

MÅNADSMÖTE
SEX I HAVET

Onsdag 4 februari klockan 18.00

Föreläsare: Kerstin Johannesson
Folkets Hus

ÅRSMÖTE
**FÖRELÄSNING:
SIGTUNA**

Onsdag 4 mars klockan 18.00

Föreläsare: Susanna de Barés
Folkets hus

MÅNADSMÖTE
**HISINGEN,
ÖN I GRÄNSLANDET**

Onsdag 1 april klockan 18.00

Föreläsare: Martin Ahlstedt
Folkets hus

VÅRUTFLYKT KOSTER
PANDEMIER I HISTORIEN

Onsdag 6 maj klockan 18.00

Föreläsare: Gudmund Bergqvist

MÅNADSMÖTE
FRILUFTSMUSEET

Onsdag 1 juni klockan 18.00

Medtag kaffekorg

Vi sponsrar Strömstads Historieförening

